

ЯЦУХ О.В.,

кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри цивільної безпеки
Таврійського державного
агротехнологічного університету,
Мелітополь, Україна

ЗОРЯ М.В.,

кандидат технічних наук,
старший викладач кафедри цивільної
безпеки Таврійського державного
агротехнологічного університету,
Мелітополь, Україна

МОХНАТКО І.М.,

кандидат технічних наук,
доцент кафедри цивільної безпеки
Таврійського державного
агротехнологічного університету,
Мелітополь, Україна

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ФОРМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті показано, що вірно організована самостійна робота створює сприятливі умови для розвитку пізнавальних здібностей здобувачів вищої освіти і активізації їхньої роботи на заняттях. Охарактеризовано основні положення й принципи організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти в закладах вищої освіти. Наведено теоретичні основи та обґрунтовано прикладну цінність різних форм самостійної роботи в поточній педагогічній діяльності.

Ключові слова: самостійна робота, форми та методи самостійної роботи, контроль, майбутні спеціалісти з цивільної безпеки.

В статье показано, что верно организованная самостоятельная работа создает благоприятные условия для развития

познавательных способностей соискателей высшего образования и активизации их работы на занятиях. Охарактеризованы основные положения и принципы организации самостоятельной работы соискателей высшего образования в учреждениях высшего образования. Приведены теоретические основы и обоснованно прикладную ценность различных форм самостоятельной работы в текущей педагогической деятельности.

Ключевые слова: самостоятельная работа, формы и методы самостоятельной работы, контроль, будущие специалисты по гражданской безопасности.

The article shows that correctly organized independent work creates favorable conditions for the development of cognitive abilities of applicants for higher education and the activation of their work in the classroom. The main provisions and principles of the organization of independent work of higher education applicants in higher education institutions are described. The analysis of the organization of independent work of applicants for higher education in the specialty «Civil Security» in the ECTS. The theoretical foundations and reasonably applied value of various forms of independent work in the current pedagogical activity are given.

Key words: independent work, forms and methods of self-study work, control, future specialists in civil security.

Поступова інтеграція вітчизняної системи освіти до європейської та світової потребує нових підходів у підготовці кваліфікованих фахівців, що базуватиметься на збільшенні організаційного, дидактичного та методичного ресурсу самостійної роботи. Основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності.

Вирішення цього завдання навряд чи можливо тільки шляхом передачі знань у готовому вигляді від викладача до здобувача вищої освіти (далі – ЗВО). Необхідно перевести ЗВО з пасивного споживача на активного творця знань, що вміє сформулювати проблему, проаналізувати шляхи її вирішення, знайти оптимальний результат і довести його правильність.

Як відомо, самостійність є найбільш істотною якістю людини як особистості та суб'єкта діяльності. Тому один з основних принципів, на яких побудований весь навчальний процес, визначає, що ніякі знання, не підкріплені самостійною діяльністю, не зможуть стати справжнім надбанням людини.

Самостійна робота ЗВО є невід'ємною частиною навчального процесу та виправданим способом оволодіння матеріалом.

Навчання – процес досить складний і своєрідний. Він далекий від того, яким його інколи уявляють: викладач читає лекції і дає ЗВО відповідний обсяг знань. Оволодіння знаннями – це, в першу чергу, процес наполегливої активної діяльності мозку людини. В умовах переходу людства до інформаційно-технологічного суспільства, до суспільства знань, даремно сподіватися, що за роки навчання можна запастися потрібними знаннями на все життя.

Зміст знань оновлюється надзвичайно швидко, а тому головним завданням вищої школи поряд із задоволенням потреб особи в інтелектуальному, культурному й моральному розвитку є оволодіння майбутнім фахівцем ефективними і раціональними методами самостійної навчальної роботи відповідно до особливостей конкретного фаху, підготовка його до участі у процесі неперервної освіти. Розв'язання цих завдань впливає із природної сутності людини, з особливостей і закономірностей її мисленнєвої діяльності.

У країнах-членах Ради Європи виникає потреба підготувати ЗВО до самостійного навчання упродовж всього життя, що стало причиною переходу від механічного накопичення знань до розвитку вмінь та здібностей кожного ЗВО. З цією метою все більше уваги приділяється організації самостійної роботи ЗВО, під час якої у них формується навчальна компетенція. За даними ЮНЕСКО в університетах країн Європи на самостійну роботу відводиться від 40% до 70% усього навчального часу. У США на одну годину аудиторної роботи припадає дві години позааудиторної (у світі в середньому – 1 : 3,5).

Постановка проблеми. Упровадження Європейських стандартів у систему вищої освіти в Україні, приєднання до Болонської декларації супроводжується суттєвою перебудовою технології навчання.

В умовах включення України до Болонського освітнього процесу особливо гостро постає питання організації та контролю самостійної роботи ЗВО [1]. Самостійна робота ЗВО, її наповнення й організація – досить рутинні задачі, але їх включенність у загальний комплекс проблем підвищення ефективності вищої освіти на сучасному етапі додає їм нове значення і нову якість. Тим часом сформоване у вищій школі співвідношення обсягів аудиторної і самостійної роботи ЗВО входить все більше в протиріччя із сучасними тенденціями організації навчального процесу. І хоча зараз увага більшості дослідників звернена на проблему зовнішнього контролю (де розглядаються параметри, на значеннях яких базуються висновки атестації, акредитації і ліцензування), але все більш актуальною стає і необхідність створення внутрішньовузівських систем оцінки якості освіти, в яких повинні бути зацікавлені, насамперед, самі заклади вищої освіти.

Вища школа поступово переходить від передачі інформації до керівництва освоєнням ЗВО навиків самостійної роботи, яка є особливою формою навчальної діяльності і спрямована на формування самостійності ЗВО, засвоєння ними сукупності знань, вмінь, навиків, що здійснюється за умови запровадження відповідної системи організації всіх видів навчальних занять.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз основних груп проблем, що впливають на забезпечення якості підготовки фахівців, показує, що однією з основних стає проблема організації навчальної діяльності, адекватної сучасним вимогам, пропонованим до рівня підготовки професіоналів. Тобто ці професіонали повинні володіти не тільки теоретичними знаннями, а й мати орієнтованість у сучасних ринкових відносинах і навички практичної діяльності на підприємствах. Нині як в нашій країні, так і за кордоном йде інтенсивний пошук таких методів, засобів і форм організації процесу навчання, що дозволили б стимулювати пізнавальну активність і самостійність майбутніх фахівців [2]. Не є виключенням у цьому відношенні і підготовка ЗВО з цивільної безпеки [3, 4].

Проблема самостійної роботи полягає передусім у відсутності єдиного наукового підходу у її розгляданні. Проблемі дослідження самостійної роботи завжди приділялась значна увага в дослідженнях Кременя М.Г. [5], Князян М.О. [6], Дзюби І. О. [7], Швед М. [8], Туркіної М.В. [9], та ін., в яких самостійна робота розглядається як складова загальних проблем наукової організації праці: усунення нераціональних затрат часу; визначення функціональних можливостей людини; намагання навчити ЗВО робити самостійні висновки; уміння використовувати матеріал, здобутий в результаті самостійного опрацювання наукової літератури. Відповідно до цього організація самостійної навчальної роботи ЗВО сьогодні для навчального закладу III-IV рівня акредитації є актуальною проблемою. Адже сформувати навички самостійності можна шляхом ефективного управління самостійною роботою ЗВО.

Мета статті. Основною метою статті є аналіз організації самостійної роботи ЗВО спеціальності «Цивільна безпека» в умовах кредитно-модульної системи освіти та закріплення отриманих знань за рахунок вдосконалення методів самостійної роботи.

Основні положення. Самостійна робота ЗВО відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» – одна із форм організації освітнього процесу [10]. Самостійна робота – це різноманітні види індивідуальної і колективної діяльності ЗВО, які вони здійснюють на навчальних заняттях або в позааудиторний час за завданнями викладача, під його керівництвом, але без його безпосередньої участі. У процесі впровадження кредитно-модульної системи навчання у вищому навчальному закладі значна частина навчального матеріалу вноситься на самостійне опрацювання ЗВО. Тому основним

завданням викладача у вищій школі стає не репродуктивне викладання матеріалу, а організація активної самостійної роботи ЗВО [4].

Самостійна робота ЗВО є невід'ємною частиною навчального процесу в аграрних вузах і мусить складати не менше третини обсягу учбового часу студента. Причому на кожному наступному курсі кількість годин з усіх дисциплін неухильно зростає. Сьогодні у вищій школі навчальний процес повинен переорієнтовуватись на самостійну індивідуальну роботу ЗВО. З'ясовано, що якість підготовки майбутнього фахівця з цивільної безпеки значною мірою залежить від рівня організації самостійної роботи у навчальному закладі та контролю за її ефективністю. Зі сказаного виходить, що головною метою самостійної роботи є закріплення, поглиблення одержаних на заняттях знань та самостійне вивчення і засвоєння нового матеріалу без сторонньої допомоги. Місія викладача університету в даному питанні полягає в тому, щоб допомагати ЗВО формувати в собі бажання і вміння самостійно вчитися.

Завдання самостійної роботи ЗВО у вищому навчальному закладі: розвивати у ЗВО навички самоуправління; навчати ЗВО самостійно працювати над літературою; забезпечувати засвоєння ЗВО теоретичного матеріалу; забезпечувати оволодіння ЗВО практичними навичками; виробляти потребу в творчому сприйнятті навчального матеріалу і його осмисленні; набутті навичок щоденної самостійної роботи в одержанні й узагальненні знань.

Звідси, можна виділити такі цілі застосування самостійної навчальної діяльності: оптимізація процесу навчання з точки зору економії аудиторного навчального часу; актуалізація та активізація пошуку нових знань тими, хто навчається; розвиток творчого характеру освіти; підвищення якості засвоєння навчальних програм, які пропонуються.

Спробуємо проаналізувати організацію самостійної роботи ЗВО зі спеціальності «Цивільна безпека» в умовах кредитно-модульної системи освіти. Зауважимо, що успішність самостійної роботи ЗВО зумовлюється насамперед підготовленістю їх до такої навчальної діяльності. За своєю суттю самостійна робота передбачає максимальну активність ЗВО у різних аспектах організації розумової праці, пошуку гармонії, прагненні зробити знання переконливими.

Якщо ще взяти до уваги результати досліджень учених США щодо ефективності засвоєння знань під час тих чи інших форм навчання (лекції – 5%, читання – 10%, відео, аудіо матеріали – 20%, демонстрація – 30%, дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших – 90%, то можна підсумувати, що для суттєвого поліпшення якості засвоєння знань, тобто підготовки фахівця, потрібно вдвічі чи втричі зменшити обсяг навчально-методичних матеріалів (підручників, посібників), готувати спеціальні навчальні підручники (доступні, лаконічні, з компактними узагальнювальними матеріалами та ін.) для самостійної роботи ЗВО.

Що розуміється під самостійною роботою ЗВО? У відповіді на дане питання маємо суперечливість, викладачі визначають самостійну роботу ЗВО, виходячи з власного життєвого і педагогічного досвіду.

Одні з них вважають, що самостійна робота – це самостійна науково-дослідна робота, яка здійснюється під керівництвом викладача в різних формах навчання. Інші ж думають, що самостійна робота ЗВО у часі і просторі відділені від навчального процесу, і тому позааудиторна самостійна робота ведеться без особистої участі викладача. Його керуючі впливи здійснюються опосередковано – через інформаційно-аналітичне й учбово-методичне забезпечення, в якому відбувається концентрація досвіду (знань, умінь, способів діяльності) і способів його передавання (безпосередні вказівки – інструкції дій).

На нашу думку, самостійна робота ЗВО – це важлива форма вмілого процесу під керівництвом і контролем викладача, у ході якого відбувається творча діяльність з набуття і скріплення наукових знань. Професійне зростання фахівця як ніколи залежить від уміння виявити ініціативу, вирішити нестандартне завдання, від здатності до планування і прогнозування результатів своїх самостійних дій. Це переорієнтує самостійну роботу з традиційної мети – простого засвоєння знань, набуття умінь і навичок, досвіду творчої і науково-інформаційної діяльності – на розвиток внутрішньої і зовнішньої самоорганізації майбутнього фахівця, що активно перетворить відношення до одержуваної інформації, здатності вибудувати індивідуальну траєкторію самонавчання. Останнє особливо актуально у зв'язку з розвитком нових форм здобуття вищої освіти: дистанційна, мережева, дуальна.

Самостійна робота ЗВО є однією з форм навчально-виховного процесу, що охоплює як доаудиторну, аудиторну, так і позааудиторну роботу ЗВО та розвиває самостійність мислення, сприяє виробленню відповідних навичок.

Позааудиторна робота спрямовується викладачем з метою покращення її якості для ЗВО, на початку семестру з кожної теми самостійної роботи подається список рекомендованої літератури, пропонуються методичні вказівки. Такий вид роботи дозволяє ЗВО використовувати знання на практиці, розширює і поглиблює ці знання, підвищує успішність ЗВО в та їх зацікавленість навчанням.

Аудиторна самостійна робота будується, в основному, за такими напрямками: створення відповідних виробничих ситуацій з наступним обговоренням напрямів вирішення в присутності викладача; вирішення варіантів завдань, запропонованих викладачем. Викладання самостійної роботи контролюється на кожному поточному практичному занятті і обов'язково на підсумковому занятті з модуля, на якому за якість виконання самостійної роботи виставляються окремі бали.

Варто зауважити, що практикою перевірена ефективність обох форм самостійної роботи: аудиторної, яка проходить під час навчальних занять, коли викладач може при потребі надавати консультацію, доповнити інструктаж, перевірити виконання роботи; позааудиторної, тобто тієї, яка виконується ЗВО у довільному режимі, в зручний для нього час, часто поза аудиторією.

Виходячи з цього, викладач має організувати і забезпечити ефективність самостійної роботи ЗВО. *По-перше*, ЗВО необхідно надавати допомогу в засвоєнні рекомендованої літератури. Досвід свідчить про те, що не всі студенти вільно орієнтуються в джерелах, часто не вміють підібрати необхідну інформацію до певної теми. Потрібно індивідуально вчити ЗВО складати конспект та користуватися ним. *По-друге*, слід систематично проводити фронтальний контроль за результатами самостійної роботи. *По-третє*, викладач повинен будувати методичні принципи за основним критерієм ефективності самостійної роботи ЗВО – поєднанням показників, що визначені метою навчання, з отриманими результатами. Нині зростає рівень інтелектуальних запитів ЗВО і водночас розробляються нові технології навчання. Нові методи та форми потрібні не лише під час контролю рівня засвоєння знань чи подачі нового матеріалу, а й в організації самостійної роботи ЗВО. Усе це вимагає пошуків таких форм та методів навчальної роботи у вищих навчальних закладах, коли допомога і контроль з боку викладача не пригнічуватимуть ініціативи ЗВО, а привчатимуть його самостійно вирішувати питання організації, планування, контролю за своєю навчальною діяльністю, виховуючи самостійність, відповідальність як особистісні риси характеру.

Специфіка підготовки ЗВО в аграрному закладі вищої освіти зумовлена особливостями їхньої майбутньої професійної діяльності, необхідністю здійснювати важливі функції, діяти не за шаблоном дослідження, а за аналізом результатів своєї роботи. Це може бути успішно реалізовано в практичній діяльності фахівця з цивільної безпеки лише за умови, коли в основі підготовки фахівців в аграрному вузі є логіка розвитку й розгортання системи професійної самостійної діяльності.

Відомо, що існують певні труднощі щодо планування, організації та здійснення контролю самостійної роботи, що зумовлено, здебільшого, суб'єктивними причинами: недостатньою сформованістю в ЗВО навичок самостійної пізнавальної діяльності та низьким рівнем оволодіння викладачами методикою організації самостійної навчальної діяльності ЗВО у специфічних умовах аграрної освіти.

Суперечності між вимогами, що постають перед фахівцями в сучасних умовах, та рівнем їхньої готовності до професійної діяльності, між потребою особистості в освіті та можливостями освіти задовольнити цю потребу вимагають утвердження нових підходів до організації навчального процесу в

аграрних закладах вищої освіти. Сьогодні першочерговим є пошук шляхів удосконалення навчально-виховного процесу, розробка нових методів та організаційних форм взаємодії викладача і ЗВО. Водночас життя доводить, що лише ті знання, до яких ЗВО дійшов самостійно, завдяки власному досвіду, міркуванням і діям, стають справді міцним його здобутком.

ЗВО, не підготовлений до самостійного здобуття нових знань, не зможе розвинути в собі ці якості у процесі роботи. Саме тому актуальним завданням викладачів у роботі із ЗВО є забезпечення не лише високого рівня професійних знань і вмінь ЗВО, оволодіння ними активними методами роботи, але й формування творчої особистості фахівця, здатного до самовдосконалення і самоосвіти.

Самостійна робота – це не тільки виконання домашнього завдання. Це й самостійна робота в аудиторії під керівництвом викладача, й організація самостійної навчальної діяльності ЗВО поза аудиторією. Плануючи самостійну роботу ЗВО, викладач зобов'язаний створити відповідні умови для її виконання. Для цього потрібно підвищувати рівень мотивації виконання тієї чи іншої роботи, чітко визначати зв'язок цих робіт із майбутньою практичною діяльністю. Адже викладач чітко повинен розуміти, що ЗВО засвоюють лише те, чого хочуть навчитися.

Головною ознакою самостійної роботи є пріоритетність самостійності ЗВО за умови керівної ролі викладача. Отже, самостійну роботу можна визначити як форму активної пізнавальної діяльності, яку виконує один або група ЗВО за завданням викладача.

Заохочуючим моментом у проведенні самостійної роботи є можливість додаткового підвищення суми балів. Так, додаткові бали ЗВО нараховуються за індивідуальну роботу, яка включає участь у студентських конференціях, олімпіадах, роботі наукового гуртка, написанні патентів на корисну модель. За індивідуальну роботу для ЗВО спеціальності «Цивільна безпека» за успішного її завершення нараховується 10 балів. Слід відмітити, що відвідування наукового гуртка з активною участю у написанні та захисті студентських наукових робіт на конференції є найпопулярнішими видами індивідуальної роботи. Такий підхід дозволяє забезпечити результативність вивчення дисципліни, а також підвищити професійну компетентність майбутніх фахівців. Доведено, що лише ті знання, які ЗВО здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцними.

Висновки. Підсумовуючи результати дослідження, зазначимо, що застосування самостійної роботи допомагає формуванню у ЗВО вміння отримувати знання шляхом саморозвитку, що є однією з умов підготовки фахівця з цивільної безпеки сучасного типу. Вважається доцільним використовувати різні види самостійної роботи ЗВО із застосуванням проблемних питань, які

вимагають тривалого пошуку та використання додаткової літератури, що сприяє розвитку пізнавальної діяльності й формуванню наукового світогляду.

Саме самостійна робота ЗВО є одним з найважливіших критеріїв для оцінки уміння колективів кафедр користуватися своєю самостійністю в організації навчально-виховного процесу у вузі. Сьогодні позитивно може бути оцінена тільки така робота кафедр, що забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців з цивільної безпеки. На нашу думку, подальшого вивчення потребує проблема факторів, які впливають на ефективність організації самостійної роботи ЗВО.

Список використаних джерел:

1. Суліма, Є. Невідкладні завдання системи вищої освіти на новому етапі Болонського процесу / Є. Суліма // Вища школа. – 2010. – №11. – С. 5-13.
2. Методика викладання у вищій школі [Електронний ресурс] : навч. посібник / О. В. Малихін – Електрон. текстові дані. – К. : КНТ, 2014. – 262 с.
3. Яцух, О. В. Інноваційна освітня модель підготовки сучасного фахівця з цивільної безпеки відповідно до вимог ринку праці [Текст] / О. В. Яцух, К. О. Бурич // Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Організація системи взаємодії «вища освіта – ринок праці : тези XV Всеукр. наук.-метод. конф. [Харків, 28 вер. 2018 р.] / редкол. : О. І. Черевко [та ін.]. – Х. : ХДУХТ, 2018. – С. 238-240. – ISBN 978-966-405-461-1.
4. Яцух, О. В. Самостійна робота магістрів як прогресивна форма підготовки фахівців з цивільної безпеки [Текст] / О. В. Яцух, К. О. Бурич // Удосконалення освітньо-виховного процесу в вищому навчальному закладі : зб. наук.-метод. праць. / гол. ред. В. М. Кюрчев. – Мелітополь : ТДАТУ, 2018. – Вип. 21. – С. 74-79.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу / За ред. В. Г. Кременя. – Київ; Тернопіль, 2004. – 147 с.
6. Князян, М. О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Князян Маріанна Олексіївна. – Ізмаїл: 2007. – 445 с.
7. Дзюба, І. О. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах особистісно-орієнтованого навчання. [Електронний ресурс]. / І. О. Дзюба – Харків, 2008. – Режим доступу: <http://www.bestreferat.ru/referat-136461.html> – Заголовок з екрану.
8. Швед М. Самостійна робота студентів : навч.-метод. посібник / Марія Швед. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 205 с.
9. Туркіна, М. В. Сутність поняття самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів у психологічній та педагогічній літературі / М. В.

Туркіна // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2011. – №5 (216). – С. 110-114.

10. Україна. Закони. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: офіц. вид., редакція від 16 січня 2020 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show1556-18> – Заголовок з екрану.

Transliteration of References:

1. Sulima, Y. Nevidkladni zavdannia systemy vyshchoi osvity na novomu etapi Bolonskoho protsesu /Y. Sulima // Vyshcha shkola. – 2010. – №11. – S. 5-13.
2. Metodyka vykladannia u vyshchii shkoli [Elektronnyi resurs] : navch. posibnyk / O. V. Malykhin – Elektronni tekstovi dani. – K.: KNT, 2014. – 262 s.
3. Yatsukh, O. V. Innovatsiina ocvitnia model pidhotovky suchasnoho fakhivtsia z tsyvilnoi bezpeky vidpovidno do vymoh pynku pratsi [Text] / O. V. Yatsukh, K. O. Burych // Modernizatsiia vyshchoi osvity ta problemy upravlinnia yakistiu pidhotovry fakhivtsiv. Orhanizatsiia systemy vzaiemodii «vyshcha osvita – rynek pratsi : tezy XV Vseukr. nauk.-metod. konf. [Kharkiv, 28 sen. 2018 r.] / Redkol. : O. I. Cherevko [ta in.]. – Kh. : KhDUKhT, 2018. – S. 238-240. – ISBN 978-966-405-461-1.
4. Yatsukh, O. V. Samostiina robota mahistriv iak prohresyvna forma pidhotovky fakhivtsiv z tsyvilnoi bezpeky [Text] / O. V. Yatsukh, K. O. Burych // Udoskonalennia osvitno-vykhovnoho protsesu v vyshchomu navchalnomu zakladi : zb. nauk.-metod. prats. / hol. red. V. M. Kiurchev. – Melitopol : TSATU, 2018. – Vyp. 21. – S. 74-79.
5. Osnovni zasady rozvytku vyshchoi osvity Ukrainy v konteksti Bolonskoho protsesu / Za red. V. H. Kremenia. – Kyiv; Ternopil, 2004. – 147 s.
6. Kniazian, M. O. Systema formuvannia samostiino-doclidnytskoi diialnosti maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov u protsesi stupenevoi pidhotovky: dys. ...doktora ped. nauk: 13.00.04 / Kniazian M. O. – Izmail: 2007. – 445 s.
7. Dziuba, I. O. Orhanizatsiia samostiinoi roboty studentiv vyshchychk navchalnykh zakladiv v umovakh osobystisno-orientovanoho navchannia. [Elektronnyi resurs]. / I. O. Dziuba – Kharkiv, 2008. – Rezhym dostupu : <http://www.bestreferat.ru/referat-136461.html> – Zaholovok z ekranu.
8. Shved M. Samostiina robota studentiv : navch.-metod. Posibnyk / Mariia Shved. - Lviv : LNU imeni Ivana Franka, 2013. – 205 s.
9. Turkina, M. V. Sutnist poniattia samostiinoi navchalno-piznavalnoi diialnosti studentiv u psykholohichnii ta pedahohichnii literaturi / M. V. Turkina // Visnyk LNU im. Tarasa Shevchenka. – 2011. – №5 (216). – S. 110-114.
10. Ukraina. Zakony. Pro vyshchu osvitu [Elektronnyi resurs] : ofits. vyd., redaktsiia vid 16 sichnia 2020 r. – Rezhym dostupu : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show1556-18> – Zaholovok z ekranu.



YATSUKH O. V.,

Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Civil Security, Tavriya State Agrotechnological University (TSATU), Melitopol, Ukraine

E-mail: oleh.yatsukh@tsatu.edu.ua

ZORIA M. V.,

Candidate of Technical Sciences (Ph.D.), Senior Lecturer at the Department of Civil Security, Tavriya State Agrotechnological University (TSATU), Melitopol, Ukraine

E-mail: mykhailo.zoria@tsatu.edu.ua

МОКХНАТКО І. М.,

Candidate of Technical Sciences (Ph.D.), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Civil Security, Tavriya State Agrotechnological University (TSATU), Melitopol, Ukraine

E-mail: iryna.mokhnatko@tsatu.edu.ua

INDEPENDENT WORK OF HIGHER EDUCATION SEARCHERS AS A FORM OF TRAINING SPECIALISTS IN CIVIL SECURITY